

**Universitat de
les Illes Balears**

**Departament de
Ciències de l'Educació**

5103 PSICOLOGIA DEL DESENVOLUPAMENT EN EDAT ESCOLAR
Prof. Josep A. Pérez Castelló

Estudis de Mestre. Especialitat Primària i Educació Especial
Curs 2003-04.

INTRODUCCIÓ

L'assignatura "Psicologia del Desenvolupament en Edat Escolar" es troba situada al primer dels cursos, i està relacionada amb les assignatures: "Psicologia de l'Educació" i "Bases Psicopedagògiques de l'Educació Especial I i II". Podria dir-se que aquesta assignatura es de fet una introducció a la psicologia, ja que en nombroses ocasions s'ha de fer esment a processos psicològics bàsics, com ara la memòria, l'atenció, la percepció, el llenguatge, la cognició, etc. Es podria dir, per tant, que és una assignatura de caire generalista.

Els alumnes que la cursen normalment tenen pocs coneixements anteriors sobre la psicologia, i en particular sobre la psicologia del desenvolupament, exceptuant aquells que han cursat, a la seva educació secundària, els cursos dels cicles formatius sobre educació infantil. Per aquest motiu els primers temes són molt introductoris i d'un nivell bàsic, a poc a poc l'assignatura anirà endinsant-se i aprofundint més als coneixements psicològics.

La funció d'aquesta assignatura és comprendre l'evolució ontogenètica del nin durant els dotze primers anys de la seva vida, així com aprendre el que significa de forma general el concepte "desenvolupament". Els continguts d'aquesta matèria tenen a veure amb els canvis psicològics que es produeixen en el nin i que estan relacionats amb la variable edat. Es veurà l'evolució des d'abans del naixement fins al moment que deixa d'anar a l'escola infantil.

PROGRAMA DE L'ASSIGNATURA

PRESENTACIÓ

L'assignatura està estructurada en set mòduls que tenen cadascun d'ells un únic tema, i que tracten del coneixement i consideracions al voltant d'alguns conceptes bàsics en relació amb el desenvolupament psicològic en l'edat escolar infantil i primària. Per tant, els continguts de l'assignatura es poden considerar com a fonamentals per que els alumnes, futurs mestres en educació primària, puguin treballar amb els nins coneixent com són aquests des de el punt de vista psicològic, així com també saber com és la seva evolució.

Els continguts més rellevants de l'assignatura estan ordenats temporalment de la següent forma: els dos primers mòduls expliquen els principis fonamentals de la psicologia evolutiva, fent un esment especial de les causes que produeixen el canvi i l'evolució. Mentre que els altres versen sobre l'evolució dels aspectes físics, cognitius, intel·lectuals, lingüístics i socials respectivament. D'aquesta manera es podrà tenir una visió en conjunt sobre el tema.

OBJECTIUS DIDÀCTICS

A l'escola es presenten, en moltes ocasions, situacions a les quals el mestre necessita conèixer el que és un desenvolupament normal i el que no ho és, així com identificar els problemes evolutius que puguin presentar els seus alumnes. Aquest és l'objectiu fonamental de l'assignatura: tenir una base de coneixements sobre el desenvolupament del nin prou bona per poder actuar correctament. Al mateix temps, l'alumne ha de saber buscar fonts d'informació i generar la seva pròpia base de coneixements de forma autònoma.

De forma més concreta:

Els alumnes hauran d'adquirir i demostrar coneixement i comprensió dels fets i conceptes relacionats amb:

a) Conèixer l'enfocament evolutiu de la psicologia, així com també l'explicació dels fenòmens i processos que produeixen el canvi.

-
- b) Saber i comprendre les principals aportacions teòriques sobre el que és el desenvolupament humà, que s'han donat al llarg de la història de la psicologia
 - c) En acabar el curs, els alumnes han de dominar els coneixements sobre el que és el desenvolupament humà de forma general, així com específicament a totes les seves àrees, especialment a l' etapa infantil.
 - d) Els alumnes han d'aprendre a llegir, avaluar i analitzar críticament la literatura rellevant sobre els continguts del programa. Així també hauran de participar en discussions en grup sobre temes relacionats amb l' assignatura.
 - e) Els alumnes, en acabar el curs, seran capaços de reflexionar sobre l' aplicabilitat dels continguts explicats a situacions reals a l' aula.

ÍNDEX DE CONTINGUTS

MÒDUL 1. LA PSICOLOGIA DEL DESENVOLUPAMENT

En aquest mòdul parlarem de l' objecte d' estudi de la psicologia evolutiva, les grans orientacions teòriques de la psicologia evolutiva actual, el concepte de desenvolupament, els factors explicatius del canvi psicològic, i finalment un tema molt important: la relació entre desenvolupament, cultura i escolarització.

MÒDUL 2. EL DESENVOLUPAMENT FÍSIC I PSICOMOTOR

En aquest mòdul es presentarà com es el desenvolupament físic i psicomotor del nins. Aquesta presentació inclourà el desenvolupament prenatal del nin, el moment del part, el creixement físic del cos i la maduració del cervell, el desenvolupament dels aspectes psicomotors, etc.

MÒDUL 3. EL DESENVOLUPAMENT DELS PROCESSOS COGNITIVS BÀSICS

Veurem, des de la perspectiva de la psicologia cognitiva actual, com es la percepció, la memòria, l' atenció i la aparició de les representacions mentals, la categorització, l' aparició de les regles científiques i les resolucions de problemes dels nins.

MÒDUL 4. EL DESENVOLUPAMENT DEL CONEIXEMENT SOBRE EL MON FÍSIC

Comentarem com es l' evolució de la intel·ligència del nin, i ho farem des de la perspectiva de Piaget, per tant donarem una especial atenció a la exploració activa e individual del nin sobre el mon que li envolta, en aquest cas és especialment important el mon físic. Explicarem el període sensoriomotor, el preoperacional, i el període operacional.

MÒDUL 5. EL DESENVOLUPAMENT DEL CONEIXEMENT SOBRE EL MON SOCIAL I CULTURAL

En aquest mòdul analitzarem el desenvolupament de la intel·ligència i dels aspectes socials que es donen a través del contacte del nin amb altres persones de la seva cultura i la seva societat. Parlarem de la forma com el nin interioritza la seva cultura i la seva societat, i també les eines per poder fer-ho.

MÒDUL 6. EL DESENVOLUPAMENT DE LA COMUNICACIÓ I EL LLENGUATGE

Per comprendre la forma com es dona el desenvolupament cognitiu humà, i així mateix per

entendre l' adquisició d' una eina fonamental per mantenir contacte social, és imprescindible parlar de l' evolució del llenguatge i de la manera com el nin utilitza aquest. També parlarem de la relació entre el llenguatge i el pensament.

MÒDUL 7. EL DESENVOLUPAMENT DELS ASPECTES SOCIO-AFECTIUS I DE LA PERSONALITAT

Per tancar aquesta sèrie de mòduls no podem oblidar la manera com evoluciona l' afectivitat del nin, i la relació que té aquesta amb la seva personalitat. Parlarem especialment de les relacions del nin amb la família i amb l' escola. També explicarem els principals coneixements socials i morals que els nins desenvolupen.

METODOLOGIA DE TREBALL

Aquesta és una assignatura de 4,5 crèdits, dels quals 3 són teòrics (30 hores) i 1,5 són pràctics (15). La part teòrica del programa es correspon amb el temari.

Aquesta part teòrica es treballarà a classe mitjançant les explicacions del professor en sessions presencials, així com a través de treballs que hauran de fer els alumnes per la seva compta per tal que puguin realitzar un aprenentatge significatiu i autònom.

Es faran classes de tipus magistral per presentar els temes, i també per fer les conclusions dels mateixos. En les demés ocasions es realitzaran activitats compartides per el grup, ja sigui a través de la xarxa o presencialment. Altres cops els alumnes hauran de treballar individualment per la seva compta, fer recerques bibliogràfiques, buscar informació a internet, sintetitzar o comentar un text, etc., tota aquesta feina es posarà en comú posteriorment, ja sigui a la xarxa o presencialment.

Pràctiques i activitats:

Com ja hem dit al principi, en aquesta assignatura hi haurà 1,5 crèdits pràctics. Aquests crèdits pràctics es faran a través d'uns seminaris. Una part de les pràctiques les hauran de realitzar els alumnes fora de les hores de docència, les podran fer en grup (amb un màxim de 3 persones) si volen. Les activitats seràn explicades al seu moment, però sempre serà la realització d'una activitat que simuli un aspecte de l'evolució del nin. La presentació de les pràctiques serà a través d'un informe escrit.

AVALUACIÓ

Hi haurà dos tipus d' avaluació: una contínua i una altra final.

La contínua es realitzarà a través de les activitats que es faran en grup. Cada grup pot estar format per tres persones, de les quals una d' elleserà la portaveu. Les activitats a realitzar en grup es faran a través de Forum telemàtics i també serà necessari confeccionar mapes conceptuals. Les dues activitats després s'explicarà en gran grup. Cada grup deurà escollir participar en un fórum i en un mapa conceptual del llistat que es presentarà en classe, però que estan relacionats amb algun tema del temari.

L' avaluació final serà individual i consistirà a realitzar un *examen escrit de tipus "redacció

Els continguts que entraran a examen teòric són tots aquells que el professor hagi explicat a classe o hagi pogut repartir durant el curs a través de diversos materials didàctics, així com totes les lectures obligatòries.

En relació amb l' avaluació de la part pràctica, aquesta es farà a través de la realització d'activitats pràctiques que es comentaran al seu moment. Tambè s'ha de fer amb el mateix grup, i nomès s'ha d'agafar una activitat per grup,

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

HOFFMAN, L., PARIS, S., I HALL, E (2000) Psicología del Desarrollo Hoy (VOL 1). Madrid: McGraw-Hill
VASTA, R. I ALTRES (1999) Psicología Infantil. Madrid: Ariel

ALTRA BIBLIOGRAFIA

MÒDUL 1. *La psicología del desenvolupament*

DEL RÍO, M. J. (1990). Comportamiento y aprendizaje: teorías y aplicaciones escolares. A: C. Coll, J. Palacios i A. Marchesi (eds.) Desarrollo psicológico y educación, 2: Psicología de la Educación. Madrid: Alianza Editorial (cap. 2, pág. 33-53).
MARTÍ E. (1991). Psicología Evolutiva. Barcelona: Anthropos (cap. 4, Teoría psicoanalítica de Freud, pág. 65-82).
MARTÍ E. (1991). Psicología Evolutiva. Barcelona: Anthropos (cap. 6, La teoría psicogenética de Piaget, pág. 103-141).
PIAGET, J. (1985). Els factors del desenvolupament mental. A: C. Coll (ed.) Jean Piaget, Escrits per educadors. Vic: Eumo (pág. 85-93).
VYGOTSKI, L. S. (1979). El desarrollo de los procesos psicológicos superiores. Barcelona: Grijalbo (cap. 6, Interacción entre aprendizaje y desarrollo, pág. 123-140).

MÒDUL 2. *El desenvolupament físic i psicomotor*

DIVERSOS AUTORS (1989). Psicología evolutiva y educación infantil. Madrid: Santillana (cap. 1, Desarrollo y evolución somática del niño, pág. 21-53).
GASSIER, J. (1983). Manual del desarrollo psicomotor del niño. Barcelona: Toray-Masson.
ILLINGWORTH, R. S. (1983). El desarrollo infantil en sus primeras etapas, normal y patológico. Barcelona: Médica-Técnica.

MÒDUL 3. *El desenvolupament dels processos cognitius bàsics*

MEHLER, J.; DUPOUX, E. (1992). Nacer sabiendo. Introducción al desarrollo cognitivo del hombre. Madrid: Alianza.

MÒDUL 4. *El desenvolupament del coneixement sobre el món físic.*

FLAVELL, J. H. (1985). Desarrollo cognitivo. Madrid: Aprendizaje Visor (cap. 1. Introducción, pág. 19-31).
FLAVELL, J. H. (1985). Desarrollo cognitivo. Madrid: Aprendizaje Visor (cap 3, Segunda y tercera infancia, pág. 79-118).
HOFFMAN, L.; PARIS, S.; HALL, E. (1995). Psicología del desarrollo hoy. Madrid: McGraw-Hill (cap. 6, Cognición: de la sensación al conocimiento, pág. 126-153).
RIVIERE, A. (1990). Origen y desarrollo de la función simbólica en el niño. A: J. Palacios, A. Marchesi i C. Coll (eds.) Desarrollo Psicológico y Educación, 1. Psicología Evolutiva. Madrid: Alianza Editorial (cap. 7, pág. 113-132).

MÒDUL 5. *El desenvolupament del coneixement sobre el món social i cultural.*

GARTON, A i PRATT, C. (1991) Aprendizaje y proceso de alfabetización. Barcelona:

Paidós:MEC.

SCHAFFER, H.R. (1989) Interacción y socialización. Madrid: Aprendizaje-Visor.

VYGOTSKI, L.S. (1989) El desarrollo de los procesos psicológicos superiores. Barcelona: Editorial Crítica

WERTSCH, J.V. (1988) Vygotsky y la formación social de la mente. Barcelona: Paidós.

MÒDUL 6. *El desenvolupament de la comunicació i el llenguatge*

BOADA, H. (1984). El desarrollo de la comunicación en el niño. Barcelona: Anthropos.

BRUNER, J. (1981). De la comunicación al lenguaje: una perspectiva psicológica. Infancia y Aprendizaje. Monografía Adquisición del Lenguaje.

FERNÁNDEZ, P. (1992). Interacción social y comunicación preverbal en bebés. Revista de Logopedia y Fonoaudiología, 12 (1), pág. 10-18.

RIVIERE, A. (1990). Origen y desarrollo de la función simbólica en el niño. A: J. Palacios, A. Marchesi i C. Coll (eds.) Desarrollo Psicológico y Educación, 1. Psicología Evolutiva. Madrid: Alianza Editorial (cap. 7, pág. 113-130).

RONDAL, J. (1982). Lenguaje y educación. Barcelona: Médico-Técnica (cap. 1, El desarrollo del lenguaje y de la comunicación, pág. 1-68).

VILA, I. (1990). Adquisición del lenguaje. A: J. Palacios, A. Marchesi i C. Coll (eds.).

Desarrollo psicológico y educación I. Psicología Evolutiva. Madrid: Alianza (cap. 5, pág. 85-98).

MÒDUL 7. *El Desenvolupament dels aspectes socials i l'afectivitat*

HOFFMAN, L.; PARIS, S.; HALL, E. (1995). Psicología del desarrollo hoy. Madrid: McGraw-Hill (cap. 10, Desarrollo social: ampliar la interacción social, pág. 240-270)

KAYE, K. (1985). La vida mental y social del bebé. Barcelona: Paidós (cap. 5, El marco de los padres, pág. 92-104).

LOPEZ, F. (1984). El apego. A: J. Palacios, A. Marchesi, M. Carretero (eds.) Psicología Evolutiva, 2: Desarrollo cognitivo y social del niño. Madrid: Alianza Universidad (cap. 4, pág. 105-143).

LÓPEZ, F. (1990). Desarrollo social y de la personalidad. A: J. Palacios, A. Marchesi i C. Coll (eds.) Desarrollo Psicológico y Educación, 1. Psicología Evolutiva. Madrid: Alianza Editorial (cap. 6, pág. 99-112).

MORENO, M. C.; CUBERO, R. (1990). Relaciones sociales: familia, escuela, compañeros. Años pre-escolares. A: J. Palacios, A. Marchesi i C. Coll (eds.) Desarrollo psicológico y educación, I. Psicología Evolutiva. Madrid: Alianza Editorial (cap. 14, pág. 285-296).
